

УДК 378.147:371.314.6

В. Г. Дейниченко

**ПРОФЕСІЙНО-МОТИВАЦІЙНИЙ ЕТАП ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО
НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРОЕКТНОЇ НАВЧАЛЬНО-
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

© Дейниченко В. Г., 2015

<http://orcid.org/0000-0002-2166-0097>

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.33272>

У статті схарактеризовано сутнісні ознаки професійно-мотиваційного етапу авторської педагогічної технології, який передбачає формування спрямованості студентів на проектну діяльність, пов'язаної з прагненням удосконалювати свою професійну підготовку до навчання учнів проектної діяльності, та вимагає застосування певних стимулів, які забезпечують підвищення ефективності відповідної підготовки.

Ключові слова: *проектна діяльність, професійно-мотиваційний етап, технологія підготовки.*

Дейниченко В.Г. Профессионально-мотивационный этап технологии подготовки будущих учителей гуманитарного профиля к обучению старшеклассников проектной учебно-познавательной деятельности.

В статье охарактеризованы существенные признаки профессионально-мотивационного этапа авторской педагогической технологии, который предполагает формирование направленности студентов на проектную деятельность, связанную со стремлением совершенствовать свою профессиональную подготовку к обучению старшеклассников проектной деятельности, и требует применения определённых стимулов, обеспечивающих повышение эффективности соответствующей подготовки.

Ключевые слова: *проектная деятельность, профессионально-мотивационный этап, технология подготовки.*

Deinychenko V.G. Professional and motivational stage of the training technology of future human science teacher's preparation to the education of senior schoolchildren by project-based learning activity.

The paper characterizes essential indications of professional and motivational stage of the pedagogical technology (elaborated by authors), which stipulates the formation of the student's orientation on the project-based learning activity. This technology is also associated with the wish to improve their professional experience in the area of schoolchildren project-based learning activity, and requires to use certain stimuli, providing an increase of the effectiveness of such activity, namely:

- giving to the students the freedom of choice between different didactical options (project-based tasks of different levels of independence, their types, forms, contents and way of fulfilment, etc.);

- compulsion to the self- and mutual control (step-by-step taking off an external control in the educational activity, confidence to the cognitive opportunities of students, etc.);

- providing the correspondence between the results of education and necessities of students (creation during the classes the spirit of the creational retrieve, analysis of the troubleshooting situations, utilizing the tasks of problem- and professional orientation types in the educational process);

- individualization of the educational process (taking into account the individual possibilities and goals of each student, recognition of the successes and achievements, desire of self-perfection, obtaining of knowledges);

- professor's personality as stimulus to improve the student's preparation effectiveness (enthusiasm in the pedagogical activity, high-level professionalism, the character of relationship between professor and students, etc.);

- utilizing the organizational forms of education, close to those in professional activity (motivational and procedural trainings, management and role-playing games, technology of context education, etc.);

- providing the differential pedagogical support to students in the fulfilment of collective or individual educational projects (organization of communications, competitions, encouragement of student's achievements).

Using of above-mentioned stimuli in the teachers' preparation for the education of senior schoolchildren by project-based learning activity will influence on the formation and development of positive motivations to its realization, providing the stimulation of future teachers both to the planning and to the education of schoolchildren by project-based activity.

Key words: project-based learning activity, professional and motivational stage, teaching technology

Постановка проблеми. Професійно-мотиваційний етап є основою для реалізації технології підготовки студентів-гуманітаріїв до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності, оскільки будь-яка діяльність ґрунтується на позитивній мотивації особистості до її здійснення. Виділення професійно-мотиваційного етапу й увага до формування позитивної мотиваційної спрямованості студента на розвиток учня засобом проектної діяльності обумовлено, передусім, такими соціально-педагогічними чинниками, як низький рівень позитивного практичного досвіду її здійснення в основній масі студентів, нерозвиненість ціннісних орієнтацій і потреб у проектній

діяльності; вузькість їх орієнтації в педагогічній діяльності, низький рівень готовності до здійснення навчально-проектної діяльності.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Для нашого дослідження важливими є висновки науковців (Д. Кікнадзе, Н. Кузьміна, О. Леонт'єв, Д. Фельдштейн, С. Рубінштейн, Н. Матяш та ін.) щодо формування мотивації діяльності, оскільки ефективність проектної діяльності студентів залежить перш за все від мотиваційної сфери майбутніх учителів, тобто їхніх потреб (як цілей), інтересів, ціннісних орієнтацій, мотивів, нахилів, ідеалів, які безпосередньо її детермінують [3; 4; 6; 7; 9; 10; 11]. Разом з тим цінними для нашого дослідження є висновки Н. Матяш щодо впливу проектної діяльності особистості на її мотиваційну сферу [7, с. 57-58]:

- проектна діяльність визначається спрямованістю особистості, здійснюючи зворотний вплив на такі елементи спрямованості як інтереси та схильності;

- проектна діяльність сприяє появі широкого кола інтересів студентів, формуванню їхніх ідеалів, переконань та світогляду, оскільки розвиток нових інтересів відбувається у міру включення особистості у виконання нових завдань;

- визначаючи зміст діяльності з навчального проектування, ми можемо формувати нові елементи спрямованості особистості в навчальному процесі.

Проведений аналіз літературних джерел у контексті нашого дослідження надав можливості виділити такий провідний елемент мотиваційної сфери майбутнього вчителя як *спрямованість на проектну діяльність* (ціннісні орієнтації й цільові установки; особистісно значущі пізнавальні і професійні мотиви навчання проектування; активно-позитивне ставлення до проектної навчально-пізнавальної діяльності), що виявляється у наданні переваги цьому виду педагогічної діяльності

- у виборі навчально-дослідних завдань при вивченні певних навчальних дисциплін у формі проекту;

- у виконанні за власною ініціативою самостійної науково-дослідної роботи як індивідуально, так і в складі навчальної мікрогрупи з подальшою презентацією отриманих результатів на олімпіадах, конкурсах, у наукових публікаціях тощо;

- у роботі зі школярами під час педпрактики через запровадження елементів проектного навчання в традиційне (на уроках та в позаурочний час в секціях, гуртках за інтересами тощо);

- під час занять у гуртках, наукових товариствах;

- взаємодії між студентами і викладачами, студентами й учнями у виховній діяльності та ін.

Мета статті – схарактеризувати сутнісні ознаки професійно-мотиваційного етапу педагогічної технології підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Професійно-мотиваційний етап* технології підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності має на меті формування *спрямованості* студентів на проектну діяльність, яка складається з комплексу сформованих мотивів, ціннісних установок щодо навчального проектування, пов'язана як з активним позитивним ставленням до проектної діяльності, інтересом до неї, схильністю, яка переходить у захопленість цим видом діяльності, так і прагненням вдосконалювати свою підготовку та педагогічну майстерність у навчанні учнів проектної діяльності, що передбачає застосування певних стимулів, які є передумовою підвищення ефективності відповідної підготовки студентів.

Мета професійно-мотиваційного етапу може бути досягнута шляхом: *по-перше*, розкриття майбутнім учителям значення проектної діяльності, її переваг у процесі життєдіяльності людини; *по-друге*, пояснення студентам цілей підготовки до навчання старшокласників проектної діяльності, чіткої постановки конкретних завдань щодо оволодіння її змістом для усвідомлення майбутніми учителями необхідності спеціальної підготовки до навчання учнів проектної навчально-пізнавальної діяльності, *по-третє*, розвитку професійного інтересу через розширення уявлень майбутніх учителів щодо роботи за проектною технологією навчання; *по-четверте*, застосування системи стимулів для розвитку позитивної мотивації щодо підготовки студентів до педагогічної діяльності означеного виду.

Як відомо, від характеру мотивації значною мірою залежать як навчальна активність особистості, так і її успішність у здійсненні власної проектної діяльності та діяльності з навчання учнів проектуванню. Мотиви діяльності, їх реалізація залежить від процесів цілепокладання, зокрема, умінь студентів ставити цілі у процесі проектування й досягати їх [6].

Разом з тим, як зазначає В. Лозова, пізнавальні потреби, позитивна мотивація навчання, зокрема проектуванню, не виникають самі по собі, їх треба цілеспрямовано формувати, стимулюючи це формування зовнішніми умовами, обставинами [5]. Тому викладач повинен *стимулювати дії* студентів з постановки цілей і задач проектної діяльності.

Під стимулюванням у навчанні (від лат. *stimulo* – збуджую, заохочую) розуміють спонукання учнів до активної навчальної діяльності, що ґрунтується на виробленні правильних мотивів навчання [2, с. 320].

Дослідники питань педагогічного стимулювання обґрунтовують велику кількість різноманітних стимулів, спрямованих на активізацію навчально-пізнавальної діяльності, як-от [1; 12]:

- стимули довіри, інтересу, пріоритету, важливості, професії, відповідальності, труднощів (В. Вергасов);
- стимули, пов'язані зі змістом навчального матеріалу; з організацією й характером перебігу навчальної діяльності; зі стосунками між педагогом і студентом (Г. Щукіна) та ін.

Особливий інтерес для нашого дослідження викликає група методів стимулювання і мотивації, запропонована Ю. Бабанським: методи емоційного стимулювання та розвитку пізнавального інтересу; методи стимулювання і мотивації обов'язку, відповідальності [8, с. 196-202]. Разом з тим вчений зазначає, що всі методи навчання відіграють стимулювальну роль, кожний з них має не тільки інформаційний, але й мотиваційний вплив, в чому і виявляється стимулювально-мотиваційна функція будь-якого методу навчання. Тому для формування позитивних мотивів навчання проектування слід використовувати весь арсенал методів його організації та здійснення.

Доведено [1; 3; 5; 7; 8; 9; 12], що педагогічне стимулювання сприяє формуванню активно-позитивного ставлення студентів (учнів) до навчання, що знаходить вияв у підвищенні рівнів їхньої пізнавальної активності, інтересу, полегшує процес учіння, включення в пошукову діяльність, дозволяючи

швидко й оперативно виконувати різнорівневі завдання, виявляти високий рівень сформованості вмінь, пізнавальних та емоційно-вольових якостей тощо.

З урахуванням досліджень (В. Лозова, Г. Оверстриг, І. Подласий, Н. Потапова, В. Чирков), в яких розкриваються умови організації навчальної діяльності, що впливають на розвиток внутрішнього мотиваційного потенціалу особистості [5, с. 210; 9, с. 46-48; 11, с. 36-44], як *основні* в межах нашого дослідження виокремлюємо *стимули*, спрямовані на формування та розвиток позитивних мотивів навчання проектної діяльності:

- *надання студенту свободи дидактичного вибору* (проектних завдань різного рівня самостійності, їх типів, змісту, форми, способу виконання; складу навчальної мікрогрупи та ін. з опорою на бажання особистості, інтереси, уподобання тощо);

- *спонукання студентів до самоконтролю та взаємоконтролю* (поступове зняття зовнішнього контролю у навчальній діяльності, довіра до пізнавальних можливостей студентів, визнання гідності особистості тощо);

- *забезпечення відповідності результатів навчання потребам студентів* (створення на заняттях атмосфери творчого пошуку в майбутній педагогічній діяльності, аналіз проблемних ситуацій, застосування завдань проблемного, професійно орієнтованого характеру для формування і розвитку професійної майстерності; проектування діяльності з урахуванням розв'язаних задач, забезпечення позитивної психологічної атмосфери в організації спільної діяльності викладачів і студентів);

- *індивідуалізація навчальної роботи студента* (урахування індивідуальних можливостей та прагнень кожного студента, визнання успіхів, досягнень, бажань самовдосконалюватися, домагатися визнання);

- *особистість викладача як стимул підвищення ефективності підготовки студентів* (захопленість педагогічною діяльністю, високий професіоналізм, упевненість у власних силах, висока самоповага, демократичний стиль спілкування на основі захоплення спільною творчою діяльністю з проектування, емоційність і яскравість мови викладача, його щира зацікавленість досягненнями науки, перспективами нових відкриттів і винаходів, що передається студентам, позитивно позначається на їхній проектній діяльності; характер ставлення педагога до студентської аудиторії);

- використання організаційних форм навчання, наближених до умов професійної діяльності (мотиваційні та процесуальні тренінги, ділові, рольові ігри, технологія контекстного навчання тощо).

- надання диференційованої педагогічної підтримки студентам в умовах навчального проектування у фронтальній, груповій та індивідуальній роботі (організація спілкування, змагання, заохочення досягнень студентів; створення ситуацій успіху, зацікавлення; розкриття причинно-наслідкових зв'язків, необхідних для виконання проектного завдання; попередження про найбільш типові помилки, неправильні підходи; надання карток-консультацій, таблиць-порад щодо аналізу та плану виконання проектного завдання та ін.).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, застосування визначених стимулів у підготовці студентів до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності, впливає на формування та розвиток позитивних мотивів щодо її здійснення, забезпечуючи цілеспрямоване стимулювання позитивно-активного ставлення майбутніх учителів як до проектування, так і навчання учнів проектній діяльності, підвищення рівнів готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності означеного виду. Разом з тим слід зазначити, що науково-методичне забезпечення професійно-мотиваційного етапу технології підготовки майбутніх учителів до навчання старшокласників проектної діяльності потребує подальшої розробки.

Література

1. Вергасов В. М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / В. М. Вергасов. – К. : Вища школа, 1985. – 176 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Іонова І. Сутнісні складові навчальної проектної діяльності вчителя / Ірина Іонова // Рідна школа. – 2007. – № 2. – С. 43-46.
4. Кузьміна Н. В. Очерки психологии труда учителя / Н. В. Кузьміна. – Л. : ЛГУ, 1967. – 183 с.
5. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – 2-е вид., випр. і доп. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.

6. Маркова А. Модель профессиональной компетентности учителя в соответствии со стандартами образования / А. Маркова // Завуч. – 2001. – № 4. – С. 113–126.

7. Матяш Н. В. Психология проектной деятельности школьников: дис. ... доктора пед. наук : 19.00.07 / Н. В. Матяш. – Брянск, 2000. – 385 с.

8. Педагогика: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / под ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.

9. Потапова Н. В. Педагогічні умови активізації самостійної діяльності майбутніх учителів початкових класів у процесі навчання : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.09 / Н. В. Потапова. – Харків, 2012. – 301 с.

10. Ценностные ориентации личности и интересы школьников : [сб. науч. тр. / редкол. : Т. Н. Мальковская (отв. ред.) и др.] / АПН СССР, НИИ общей педагогики. – М. : АПН СССР, 1983. – 160 с.

11. Чирков В. И. Мотивация учебной деятельности : учебное пособие / В. И. Чирков. – Ярославль: Ярославский гос. ун-т, 1991. – 52 с.

12. Щукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г. И. Щукина. – М. : Педагогика, 1971. – 352 с.